

Тенденции в производството на плодове и зеленчуци в Гърция и анализ на „Баласа” индекс за конкурентоспособността им (1996-2008 г.)

ДИМИТРИОС ПЕТРОПУЛОС

Техническо учебно заведение – Пелопонес, Антикаламос Месиния

E-mail: d.petro@teikol.gr

Либерализацията на международната търговия чрез премахването на ограниченията на пазарите между държавите и прилагането на преференциалните търговски споразумения, както и развитието на глобализацията, допринесоха за засилване на конкуренцията, която се наблюдава на пазарите на географско и секторно ниво.

По този начин измерването на конкурентоспособността става поле за анализ както за участниците на пазара, така и за институциите, отговорни за икономическата политика.

Анализът на конкурентоспособността на базата на отделните показатели като стойност, цена или качество не е задоволителен инструмент за прогнозирането на резултатите от търговската политика както по отношение на държавата или на продуктивния отрасъл, или на едно предприятие, така и за процеса на развитието им. Конкурентоспособността на един отрасъл на икономиката, например земеделието или хранителната промишленост, се съсредоточава върху равнището и промените в търговския баланс и/или постиженията на предприятията от отрасъла. Така основните данни за анализ на конкурентоспособността на един отрасъл на земеделието, както и на отделните изделия, се извличат от елемент, който е резултат от търговския баланс.

В настоящия труд се анализира конкурентоспособността на основни зеленчукови продукти и плодове в Гърция спрямо останалия свят, като се използва индексът на „проявените” сравнителни предимства (Revealed Comparative Advantage, RCA) за периода 1981-2010 г. Оценката на сравнителните предимства на Гърция въз основа на т. нар. индекс „Баласа” се използва, за да се определи дали една страна има „проявени” сравнителни предимства (RCA).

Прогресът и дългогодишната конкурентоспособност на земеделието не са свързани с двата краткосрочни показателя, цени или стойност на разходите, а с производителността и организацията на земеделските дейности в страната. Освен количеството на продукта, природното богатство на районите и технологиите за намаляване на разходите, внимание се отделя на увеличаването на добавената им стойност, на качеството, на услугите, които се предлагат, и на други фактори.

За една страна като Гърция, интегрирана в една основна икономическа международна организация - Европейският съюз, с напълно отворена икономика и изправена пред развитието на променящата се международна среда, анализът на конкурентоспособността на отделните отрасли на икономиката е навременен и значителен. Измерването на конкурентоспособността на селскостопанския сектор се използва, за да се обърне внимание на силните и слаби страни, с цел, ако е необходимо, да се оформи рамка за корективни действия и предложения за бъдещето.

Увод

Статията е разделена на три части. В първата част е представена теоретичната основа на конкурентоспособността и международната конкурентоспособност на продуктите, както и предложените инструменти за оценка, анализ, свързани с методологията, която се използва. Във втората част се анализират основните характеристики на производството на плодове и зеленчуци в Гърция, както и търговските потоци (внос и износ). В третата

част се анализира индексът „Баласа” за конкурентоспособността на основните плодово-зеленчукови продукти.

Конкурентоспособността и начините за нейното оценяване

В една икономическа среда, която непрекъснато се променя и интернационализира, никой не оспорва необходимостта от засилване на конкурентоспособността на производствените отрасли. Конкурентоспособността

по своята същност е сравнително понятие и е резултат от постиженията на всяка страна, в сравнение с другите, както на макроикономическо, така и на микроикономическо ниво. Конкурентоспособността на един сектор от икономиката, например земеделието или хранителната промишленост, се съсредоточава върху равнището и промените на търговския баланс и/или постиженията в сектора. Шарпълс и Милхам (1990) отбелязват, че „да бъдеш конкурентен, означава да имаш способността да продаваш стоки и услуги във време, място и форма, търсени от купувачите на цени - толкова добри или по-добри от други потенциални доставчици, осигурявайки задоволително ниво на ефективност на използваните ресурси”.

Конкурентоспособността е показател, който има способността **трайно и успешно** да присъства, и да запазва позицията си както на вътрешния, така и на външния пазар. Сравнителното предимство на един отрасъл заема винаги важно място от гледна точка на конкурентоспособността (Портър, 1990), като същевременно се подчертава значението на общата производителност на предприятията от отрасъла (Гопинатх и др., 1997), особено по отношение на разходите за труд. (Абът, Бредал, 1992).

Международната конкурентоспособност е динамично изменящо се понятие (Traill, da Silva, 1996), което определя значението на анализа на дългосрочната конкурентоспособност и динамиката на сравнителното предимство. Има интерес към дългосрочно запазване на задоволително ниво и се подчертават нуждите и задълженията, произтичащи от технологичните промени и подобрения чрез реализацията на инвестиционните стратегии (Абът, Бредал, 1992).

Днес в условията на глобализация конкурентоспособността придобива все по-голямо значение и е доминираща тема за обсъждане в международната научна общност (Портър, 1990). Основните и общоприети инструменти за измерване на конкурентоспособността на продукти или отрасли са:

- Индексът на единица разход за труд;

- Глобалният индекс за конкурентоспособност (GCI);

- Индексът на проявените конкурентни предимства.

Индекс на единица разход за труд

Индексът на единица разход за труд измерва средните разходи за труд на единица произведена продукция и отразява конкурентната позиция на страната. Увеличението на индекса води страната до загуба на конкурентоспособност и влошаване на баланса по текущите ѝ сделки. **Оформянето на индекса става в зависимост от разходите за труд** (номиналната заплата) **и от производителността на труда** (произведени изделия за единица време). Така и двете стойности участват еднакво при оформянето на индекса.

Увеличението на възнагражденията не води до намаление на конкурентоспособността, ако това увеличение е придружено от съответно увеличение на производителността на труда. Производителността зависи от вътрешни фактори за предприятието (дейността му) и външни (общи условия в икономиката и обществото - технологии, целенасочена политика, бюрокрация, липса на меритокрация, неспазване на законите и т. н.).

Глобален индекс за конкурентоспособност (GCI)

Моделът, на който се основава индексът, е комплексен. Използва общо 180 отделни показатели, които са разделени на 12 стълба на конкурентоспособност и изграждат три основни оси. (на стр. 68)

Повечето подиндекси се базират на анкета от проучване, която се раздава на служители в предприятията, заемащи ръководни длъжности. Поради естеството на въпросите отговорите съдържат до голяма степен субективизъм. Подиндексите, които се основават на обективни статистически данни, не са много.

Индекс на проявените сравнителни предимства

Индексът на „проявените” сравнителни предимства („Баласа”) се използва, за да се

Стълбове на конкурентоспособност

Основни изисквания	Подобрители на постиженията	Фактори за иновация
1. Институции	6. Ефективност на пазара на изделията	11. Ниво на предприятията
2. Инфраструктури	7. Ефективност на пазара на труда	12. Иновация
3. Макроикономическа стабилност	8. Ефективност на финансовите пазари	
4. Безопасност	9. Технологична готовност	
5. Човешки ресурси	10. Екстровеерност и пазарен размер	

определи дали една страна има „проявени” сравнителни предимства (Revealed Comparative Advantage, RCA), но не и за да се определят източниците на това сравнително предимство. Следователно оценката на сравнителното предимство на страната въз основа на този индекс се базира на специфичността на (нето) износите по отношение на останалите страни от референтната група (в настоящия анализ тази група обхваща всички страни на света).

Индексът „Баласа” измерва сравнителното предимство на износите и може да се представи със следната формула:

$$RCA_{ij} = (x_{ij}/X_j) / (x_{iw}/X_w)$$

Където RCA_{ij} е индексът на сравнителното предимство на отрасъла i в страната j ; x_{ij} е износът на отрасъла i за страната j ; X_j е общият износ на страната j ; x_{iw} е световният износ на отрасъла i ; X_w е общият световен износ. Ако индексът е по-голям от единица, тогава страната j има сравнително предимство в отрасъла i .

Ако индексът е по-малък от единица, тогава страната j има сравнително неизгодно положение в отрасъла i . Следователно, ако индексът получава стойност 1,1, тогава процентът на износа на страната j от гледна точка на отрасъла i е 10% по-висок от процента на общия износ в световен мащаб на същия отрасъл i .

В настоящия труд се анализира конкурентоспособността на основни плодови и зеленчукови продукти в Гърция спрямо останалите

свят, като е използван индексът „Баласа” за периода 1981-2010 г.

Основни характеристики на производството на плодово-зеленчукови продукти в Гърция

Производството и продажбата на плодове и зеленчуци имат своите специфични особености, които ги различават от останалите земеделски отрасли. По-точно, те се характеризират с **нееластично предлагане**, тъй като адаптирането на производството към всички нужди на потребителите е трудно и отнема време. Така че, когато бъде оказан натиск върху цената, производителите продължават да изпращат на пазара същото количество продукция, с последващо намаляване на земеделските приходи. Когато цената се покачи, нямат възможност да реагират със съответното увеличение на произведените количества за продажба. За търговията с плодове и зеленчуци е характерно и **нееластично търсене**, тъй като се изисква голяма промяна в цената им, за да се получи дори и малка промяна в количеството, отговарящо на потребителското търсене. Производителите трябва да намалят много цената на излишъка в производството, дължащ се на благоприятните климатични условия, за да бъде пуснат на пазара. И накрая, една друга особеност е, че имат **нееластично доходно търсене**, тъй като селскостопанските продукти обхващат основните нужди и имат определено ниво на насищане. При увеличаване доходите на потребителя потреблението на тези продукти се увеличава, съответно и потребителят е в

състояние да купува по-големи количества, по-скъпи стоки и по този начин може да закупи фиксирани количества на стоки, които той смята за *долнокачествени*. Повечето земеделски продукти са стоки от първа необходимост с ниска доходна еластичност на търсене и висока степен на заместване. Търсенето им зависи основно от цената и качеството.

Освен това секторът „Плодове и зеленчуци“, в сравнение с други сектори на селскостопански продукти, се отличава с някои **силно изразени характеристики**, например:

- броят на включените продукти е много голям, повече от тридесет вида плодове и толкова вида зеленчуци;

- тези продукти са нехомогенни помежду си, т. е. плодовете нямат никаква връзка със зеленчуците, картофите с пъпешите или сухите стафиди с прясното грозде и т. н.;

- някои продукти са насочени към консумация в прясно състояние, други изключително за преработка, а трети са с двойна употреба;

- повечето зеленчуци и плодове, с малки изключения, са бързоразвиващи се.

Горните характеристики правят особено трудно прилагането на последователна политика. Въпреки гореспоменатата специфика и слаби страни, зеленчуците и плодовете са един **важен отрасъл** за селското стопанство на Гърция. Стойността на зеленчуците и плодовете варира с течение на времето около 30% от брутната стойност на общата селскостопанска продукция на гръцкото селско стопанство. Този процент е особено важен и може да се сравни с процентното участие на цялото животновъдство в Гърция. Днес зеленчуците и плодовете са най-важният отрасъл на гръцкото селско стопанство, много по-важен от житните растения, зехтина и памук (Петропулос, 2012 г.).

Участието на зеленчуците и плодовете в структурата на вноса на селскостопански продукти през 2010 г. възлиза на 10,70% и се нарежда на трето място след месото - 18,40%, и млечните продукти - 12,20%. Докато тяхното участие в структурата на износа на селскостопански продукти през 2010 г. бележи пър-

во място - 33,70%. След плодовете и зеленчуците на второ място с 12,30% е износът на риба. Следва износът на памук - 8,90%, тютюн - 8,50%, млечни продукти - 6,80%, зърнени култури - 6,60%, и на седмо място е износът на маслени продукти - 6,50%. От горепосочените стойности се установява важната позиция на отрасъл „Плодовете и зеленчуци“ не само за нуждите на икономиката в селските райони, но и за цялата национална икономика.

Също така, в рамките на ЕС-27 делът на отрасъла обхваща 17% от общото производство (значителен процент).

Гърция е **сред петте първи страни** в ЕС-27 в първичното производство на плодове и зеленчуци с 5,23% от общия продукт, произведен на европейската територия на 27-те държави. В Гърция се наблюдава **непрекъснато увеличение на обема на това производство**, което не е съпроводено с увеличение на площта на обработваемите земи. Нарасналият обем на производството на плодове и зеленчуци се дължи главно на увеличаване на средните добиви. Постепенното подсилване на културите с торене, достатъчното напояване, подобреният генетичен материал на семената, системата на гъсти насаждения и модерната земеделска техника и оборудване са довели до висока доходност и скъсяване на времето от засаждането до получаването на първа реколта (Папагеоргиу, 2010).

Данните в табл. 1 представят тенденциите в развитието на производството на плодове и зеленчуци, както и на основните плодово-зеленчукови продукти за периода 1981-2010 г.

За периода 1981-2010 г. секторите на плодове и зеленчуците показват понижаване, съответно с 5,90% и 16,50%. Таблица 2 съдържа информация за изменението в обема на производство на основни зеленчукови култури през периода 1981-2010 г. в страната.

Анализът на данните в горната таблица показва значително увеличение на производството на зеле, краставици и пъпеша. Нарасналото производство на тези продукти съответства на увеличеното вътрешно потребление и на увеличаване износ. Същевременно се

Таблица 1. Производство на плодове и зеленчуци (000) в Гърция
Table 1. Production of vegetables and fruit (000) in Greece

Година Year	Зеленчуци Vegetables	Промяна 1981-2010 Change 1981-2010	Плодове Fruit	Промяна 1981-2010 Change 1981-2010
1981	4,006	-	6,286	-
1990	4,111	-2,62%	5,280	-16,00%
2000	4,431	+10,61%	6,423	+2,18%
2010	3,769	-5,90%	5,249	-16,50%

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.

Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

Таблица 2. Динамика в производството на основни зеленчукови култури в Гърция през периода 1981-2010 г. (000 тона)

Table 2. Dynamics of production of major vegetable crops in Greece during the period 1981-2010 (000 tons)

Вид/Година Product/Year	1981	1990	2000	2010	Промяна (1981-2010) Change (1981-2010)
Зеленчуци (общо) / Vegetables (total)	3,861	3,829	4,190	3,519	-8,86
Зеле / Green vegetables	456	484	608	612	34,21
Аспержи / Asparagus	2	12	36	25	1,150
Домати / Tomatoes	1,885	1,844	1,864	1,318	-30,08
Краставици / Cucumbers	141	153	161	165	17,02
Пъпеши / Melons	116	139	164	136	17,24
Дини / Watermelons	644	607	738	535	-16,93
Бобови растения / Legumes	120	91	90	78	-35,00

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.

Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

наблюдава значително намаляване на произведените количества домати и бобови растения. Намалението на произведените количества домати е свързано с високите производствени разходи, закриването на промишлените предприятия за тяхната преработка, както и с вноса на домати (голяма част от него не контролируема).

Данните в табл. 3 се отнасят до измененията в обема на производство на някои основни плодове за периода 1981-2010 г. в Гърция.

Анализирайки информацията в табл. 3 се установява, че произведеният обем е увеличен при следните плодове - праскови, череши, киви и маслини. Увеличеното производство на маслини е резултат от социалните промени в селското стопанство, но също така и от увеличаването на продажните цени и субсидиите. Увеличението на производството на праскови се дължи на увеличения износ, суб-

сидиите и на съществуването на промишлените предприятия за преработка главно под формата на компоти (Петропулос, 2010).

Намалението при останалите култури се дължи на високите производствени разходи, на вноса с конкурентни цени, на несубсидирането на производството, на програмите за изкореняване (смокини, стафиди) и преориентирането към преобладаващо производство на маслини за зехтин, вместо на маслини за консумация.

Един от показателите, с който се измерват резултатите от производството на всички плодово-зеленчукови продукти, е т. н. „коэффициент на достатъчност”. Той представлява делът на вътрешното потребление, който може да се покрие от националното производство.

Аналитично степента на достатъчност се изразява чрез следното уравнение:

Таблица 3. Динамика в производството на основни плодове в Гърция през периода 1981-2010 г. (000 тона)
Table 3. Dynamics of production of major fruits in Greece during the period 1981-2010 (000 tons)

Вид/Година Product/Year	1981	1990	2000	2010	Промяна 2010-1981 Change 2010-1981
Ябълки / Apples	337	350	330	238	-29,38
Круши / Pears	143	94	65	48	-66,43
Праскови / Peaches	459	737	970	705	53,59
Кайсии / Apricots	128	113	75	78	-39,06
Череша, вишни / Cherries, morello cherries	36	44	48	52	44,44
Киви / Kiwis	0	25	74	75	200,00
Смокини / Figs	69	47	28	18	-73,91
Цитрусови дървета / Citrus fruit	995	1,113	1,122	1.018	2,31
Лимони / Lemons	214	178	139	42	-80,37
Лозя / Vineyards	1,634	1,141	1,241	895	-45,23
Стафиди / Raisins	627	377	458	285	-54,55
Маслини / Table olives	142	66	80	105	-26,06
Маслини за зехтин / Olive oil	1,326	803	2,135	2,159	62,82

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.

Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

Таблица 4. Степен на задоволяване на вътрешното потребление (в проценти)

Table 4. Self-sufficiency rate of domestic consumption (percentage)

Продукт / Product	Година / Year			
	1981	1990	2000	2010
Суши бобови растения / Dried legumes	85	65	70	40
Картофи / Potatoes	105	98	84	88
Зехтин / Olive oil	125	148	155	150
Цитрусови дървета / Citrus fruit	150	150	104	96
Фъстъци / Peanuts	101	107	92	85
Пресни плодове (с изключение на цитрусови) / Fresh fruit (except citrus fruit)	141	132	119	110
Зеленчуци / Vegetables	123	159	103	112

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.

Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

Степен на достатъчност = (Производство / консумация (производство + внос - износ))*100

Анализът на горните две таблици показва наличието на висока степен на достатъчност по отношение на основните видове плодове и зеленчуци.

Основен характерен елемент на зеленчуците и плодовете, в сравнение с останалите селскостопански продукти, е, че както като цяла група, така и като отделни култури те показват положителен търговски баланс (табл. 6).

Анализирайки данните от горната таблица, се забелязва че между 1981 г. и 2011 г. стойността на износа показва значителен, макар и нехомогенен, растеж, но е значително по-малка от стойността на вноса. В резултат на това нашият търговски излишък беше намален. Така по рафтовете на всички гръцки хипермаркети има много вносни плодове и зеленчуци като ябълки, круши, репички, лимони, домати и т. н. от Чили, Италия, Испания, Китай, Белгия и др. Увеличението на доходите на гърците през последните години и проме-

ните в потребителския модел позволи лесното навлизане на вносни продукти на вътрешния пазар. Това проникване на продуктите бе подсилено от създаването на единния европейски пазар и разширяването на глобализацията. В

Таблица 5. Степен на задоволяване на вътрешното потребление (в проценти)
Table 5. Self-sufficiency rate of domestic consumption (percentage)

Продукт / Product	Година / Year 2010
Маслини за консумация / Table olives	615
Трапезно грозде / Table grapes	322
Ориз / Rice	171
Портокали / Oranges	167
Дини / Watermelons	151
Зехтин / Olive oil	150
Краставици / Cucumber	124
Праскови / Peaches	121
Домати за промишлеността / Industrial tomatoes	112
Ябълки / Apples	111
Пъпеши / Melons	100
Картофи / Potatoes	88
Круши / Pears	87
Лимони / Lemons	62
Зрял боб / Beans	34
Общо земеделски продукти / Agricultural product total	94

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.

Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

същото време това не важи за гръцките продукти, които, въпреки неоспоримото си качество и общото предпочитание на потребителите, губят пазарен дял както на местните, така и на чуждестранните пазари. Следователно, въпреки че секторът е динамичен и важен за цялото гръцко селско стопанство, постепенно губи своята конкурентоспособност, дори в рамките на вътрешния пазар на Гърция.

Основният търговски партньор на Гърция в сектор „Плодове и зеленчуци“ е Европейският съюз (ЕС). От целия гръцки износ в отрасъла около 65% през последните години е предназначен за ЕС-27 и приблизително 30% за други страни, извън ЕС.

Съответно и вносът на тези продукти е с произход около 60% от ЕС, а останалите 40% от трети страни.

Износът на плодове и зеленчуци през последните години е насочен главно към Германия, Румъния, България, Полша. Към тези страни се насочват почти 50% от износа, предназначен за ЕС-27. Основните търговски партньори в **износа, извън ЕС**, са балканските страни (Сърбия, Албания, Бивша Югославска Република Македония) и страните от бившия Съветски съюз (предимно Русия и Украйна).

Анализ на индекса на „проявените“ сравнителни предимства („Баласа“)

Резултатите от метода на индекса на „проявените“ сравнителни предимства („Баласа“) за плодовете са представени в табл. 9.

Таблица 6. Стойност на вноса и износа (1000 \$)
Table 6. Value of imports and exports (1000 \$)

Година Year	Баланс на селскостопански продукти Agricultural product trade balance			Баланс на зеленчуците и плодовете Vegetable and fruit trade balance		
	Внос Imports	Износ Exports	Баланс Trade Balance	Внос Imports	Износ Exports	Баланс Trade Balance
1981	1 155 824	1 190 158	34 334	20 763	638 886	618 123
1986	1 948 392	1 822 259	-126 133	50 425	810 435	760 010
1991	3 019 552	2 768 039	-251 513	252 358	1 193 913	941 555
1996	3 867 331	3 657 308	-210 023	397 851	1 177 907	780 056
2001	3 135 698	2 414 246	-721 452	354 310	1 040 891	686 581
2006	6 544 314	4 246 235	-2 298 079	811 780	1 514 241	702 451
2011	8 092 616	5 418 062	-2 674 554	974 388	2 132 466	1 158 078

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.

Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

Както е видно от данните в горната таблица, кайсиите, портокалите, прасковите - нектарините, гроздето, кивито, черешите, рожковите, смокините, дюлите, лимоните, мандарините са плодовете във възходящ ред, които според индекса „Баласа” имат сравнително предимство на световния пазар.

Но конкурентното сравнително предимство на гръцките плодове на международните пазари се неутрализира от същото предимство на италианските и испанските плодове, вследствие на големия обем произвеждана продукция. Силният маркетинг и целенасо-

ченият износ неутрализират сравнителното предимство на Гърция.

Стойностите на индексите са по-големи от единица за по-голямата част от плодовете. В резултат на това перспективите за износа на Гърция в тази категория (плодове) са положителни.

Резултатите от изчисления индекс на **„проявените” сравнителни предимства („Баласа”)** за зеленчуците са представени в табл. 10.

Както се вижда от данните в таблицата, аспержите, дините, краставиците, прясната

Таблица 7. Процент на участие на гръцкия износ на плодове и зеленчуци в ЕС-27 за 2009 г. (количества и стойност)

Table 7. Percentage of Greek exports of fruit and vegetables to EU-27, 2009 (quantity and value)

Страна / Country	% количества / % quantity	% стойност / % value
Германия / Germany	23,6	50,0
Румъния / Romania	20,8	22,0
България / Bulgaria	12,2	9,3
Полша / Poland	6,0	8,1
Унгария / Hungary	5,5	10,1
Чехия / Czech Republic	5,0	4,2
Италия / Italy	4,8	9,1
Великобритания / United Kingdom	4,3	9,3
Холандия / The Netherlands	4,1	4,0
Други / Other	10,0	

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.

Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

Таблица 8. Процент на участие на гръцкия износ на плодове и зеленчуци към страни извън ЕС, 2009 г. (количества и стойност)

Table 8. Percentage of Greek exports of fruit and vegetables to non-EU countries, 2009 (quantity and value)

Страна / Country	% количества / % количества	% стойност / % value
Сърбия / Serbia	20%	17%
Русия / Russia	19%	28%
Албания / Albania	16%	12%
Бивша Югославска Република Македония / Skopje	13%	9%
Украйна / Ukraine	10%	11%
Хърватска / Croatia	6%	5%
Молдова / Moldavia	5%	6%
Турция / Turkey	4%	3%
Босна и Херцеговина / Bosnia-Herzegovina	3%	2%
Други / Other	4%	7%

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.

Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

Таблица 9. Стойност на индекса на „проявените” сравнителни предимства (Баласа) за плодове, през периода 1996-2008 г.

Table 9. Analysis of Revealed Comparative Advantage (Balassa) for fruit, 1996-2008

Продукт / Product	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Портокали / Oranges	5,4	8,3	6,4	6,7	6,1	11,3	11,2	9,4	6,3	6,9	6,6	8,5	7,7
Мандарини / Mandarins	1,1	0,9	1,8	1,1	1,2	2,0	2,6	1,3	1,0	1,3	1,5	1,6	1,4
Лимони / Lemons	3,4	3,7	2,5	2,1	2,5	2,7	1,1	1,8	0,8	0,3	0,2	0,6	0,5
Грейпфрут / Grapefruit	0,7	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1
Цитрусови / Citrus fruit	0,0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0	5,1	0,0	0,5	0,6	0,1
Ябълки / Apples	0,3	0,4	0,2	0,2	0,4	0,6	0,3	0,8	0,5	0,8	0,6	0,5	0,5
Круши / Pears	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3
Кайсии / Apricots	4,5	3,1	4,9	7,9	9,1	9,1	5,7	6,9	16,0	10,2	9,4	15,3	17,2
Череша / Cherries	1,2	4,3	0,2	0,0	0,6	0,1	0,1	0	0,1	0,2	0,1	0,7	2,9
Праскови / Peaches	3,9	1,5	5,5	6,7	9,1	11,9	9,2	1,9	9,8	8,2	9,9	8,2	11,3
Ягоди / Strawberries	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	1,1	1,6
Грозде / Grapes	6,2	6,9	8,9	7,4	6,9	8,2	4,2	5,2	5,4	6,1	5,7	5,6	5,7
Смокини / Figs	2,4	2,7	1,9	2,8	5,8	3,7	1,4	1,4	1,5	2,2	1,3	1,3	1,2
Киви / Kiwis	2,2	3,5	3,7	4,8	3,8	4,3	2,7	2,9	3,5	4,1	2,9	4,2	4,7
Моркови / Carobs	2,8	3,8	1,1	1,5	4,6	1,8	0,2	0,7	2,3	8,1	4,2	4,1	4,1
Банани / Bananas	0,3	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3
Плодове / Fruit	1,8	2,1	2,3	2,2	2,4	3,3	2,4	2,1	2,1	2,2	2,1	2,4	2,6

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

Таблица 10. Стойност на индекса на „проявените” сравнителни предимства (Баласа) за зеленчуците през периода 1996-2008 г.

Table 10. Index value of “event” comparative advantage (Balassa) vegetable in 1996-2008

Продукт / Product	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Зеле / Green vegetables	0,02	0,04	0,07	0,07	0,08	0,17	0,31	0,19	0,08	0,01	0,04	0,04	0,15
Аспержи / Asparagus	16,35	14,28	16,09	9,79	9,40	17,59	16,36	7,85	11,96	8,40	11,00	12,00	13,97
Маруля / Lettuce	0,01	0,01	0,05	0,02	0,03	0,03	0,01	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,06
Спанак / Spinach	0,00	0,67	0,07	0,02	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01	0,012	0,07	0,07
Домати / Tomatoes	0,07	0,10	0,10	0,11	0,08	0,12	0,10	0,05	0,06	0,06	0,05	0,07	0,07
Краставици / Cucumbers	1,42	2,98	2,66	2,96	2,15	3,61	3,87	2,34	2,32	2,62	2,53	1,87	1,87
Пиперки / Peppers	0,43	0,64	0,58	0,35	0,23	0,62	1,21	0,83	1,05	0,98	0,99	1,05	1,20
Зрял боб / Beans	0,03	0,03	0,04	0,05	0,01	0,00	0,01	0,02	0,01	0,01	0,00	0,01	0,03
Граха / Peas	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00
Бобови растения / Legumes	0,05	0,13	0,38	0,41	0,09	0,13	0,07	0,34	1,18	0,54	0,02	0,14	0,15
Моркови / Carrots	0,01	0,21	0,12	0,05	0,10	0,23	0,07	0,05	0,01	0,05	0,05	0,04	0,16
Прясна царевича / Fresh corn	0,78	2,01	2,03	0,00	1,03	0,68	1,44	1,84	1,71	1,15	1,50	0,82	0,18
Пресни зеленчуци / Fresh vegetables	0,03	0,01	0,05	0,11	0,19	0,20	0,41	0,28	0,44	0,71	0,91	1,09	1,17
Дини / Watermelons	10,91	12,87	12,63	13,00	11,85	10,28	12,17	8,65	7,91	5,78	6,66	7,75	8,43
Гъби / Mushrooms	0,02	0,00	0,01	0,01	0,00	0,02	0,04	0,01	0,02	0,05	0,11	0,57	0,21
Зеленчуци / Vegetables	1,09	1,24	1,28	1,04	0,94	1,18	1,27	0,77	0,94	0,78	0,90	0,97	1,06

Източник: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Собствени изчисления.Source: www.statistics.gr, www.minagric.gr; Own calculations.

царевица, пиперките, пресните зеленчуци са тези, които показват предимство в износа. В сравнение с плодовете, съгласно индекса „Баласа”, повечето зеленчуци изостават в конкурентоспособността и разполагат с по-малко продукти с индексна стойност > 1 . От тридесетте и един вида плодове единадесет показват стойност > 1 , а от двадесетте и четири категории зеленчуци само пет зеленчука показват стойности, които надвишават единицата.

Това предполага липса на конкурентно предимство в износа на зеленчуци.

Може да се направи изводът, че в производството на зеленчуци участват повече страни по света, а производството на плодове се съсредоточава в областите с умерен климат (най-вече в Средиземноморския регион).

Изводи

От анализа на този труд се разбира, че плодовете и зеленчуците са един отрасъл, който е много важен за селското стопанство. Този отрасъл създава около 30% от Брутният селскостопански продукт. Плодовете и зеленчуците заемат трето място в структурата на вноса и първо място в структурата на износа за всички селскостопански продукти. Също така Гърция е сред петте страни с най-голямо производство на плодове и зеленчуци в Европейския съюз. Процесът на увеличаване на производството на плодове и зеленчуци в Гърция се дължи на високите добиви, на увеличаване на потреблението и на износа. Увеличаването на производството оказва въздействие и върху високите проценти на самозадоволяване в Гърция, както и върху положителния търговски баланс за този отрасъл. Анализирайки индекса „Баласа”, се установи, че отрасъл „Плодове и зеленчуци” в Гърция показва сравнително силно предимство спрямо световния пазар. Това се дължи на високото качество на продуктите, на благоприятните климатични условия, които позволяват да се произвеждат пресни продукти през цялата година. Това сравнително предимство създава положителни условия и перспектива за по-нататъшно развитие на отрасъла.

ЛИТЕРАТУРА

Папагеоргиу, А., Д. Петропулос. Конкурентоспособността на земеделските продукти в Гърция. 11-та Общогръцка конференция по аграрна икономика, Атина 26-27/11/2010.

Петропулос, Д., Д. Фатурос, Г. Кирязопулос, Д. Пасхалидис. Еволюция във времето на размера на външната търговия на селскостопански продукти в Гърция в периода 1994-2008 г. Национална конференция по управление на икономиката, Кавала, 04-06/06/2010.

Abbott, Ph., M. Bredahl. 1992. Competitiveness: Definitions, Useful Concepts and issues. In: foagro.net.

Gopinath, M., C. Arnade, M. Shane, T. Roe. 1997. Agricultural competitiveness: The case of the United States and major EU countries. *Agricultural Economics*, 16: pp. 99-109

Maraveyas, N., M. N. Duquenne. 1994. L'agriculture grecque dans le processus d'intégration européenne. *Economie Rurale* 224: pp. 58-60

Petropoulos, D., Ath. Papageorgiou, G. Kyriazopoulos. “The competitiveness of agricultural products (trade relations between Greece-Bulgaria)” 4th International Conference “The Economies of Balkan and Eastern Europe Countries in the changed World” Sofia, 11-13 May 2012.

Trail, B., da Silva, J. G. 1996. Measuring International Competitiveness: the Case of the European Food Industry. *International Business Review*, 5: pp. 151-166

The Production Trends for Vegetables and Fruits in Greece and Analysis of The Competitiveness Index “Balassa” (1996-2008)

DIMITRIOS P. PETROPOULOS
Technological Educational Institute of
Peloponnese, Antikalamos Messinia

(Summary)

The liberalization of international trade through the elimination of market boundaries between countries and the implementation of preferential trade agreements along with the development of globalization have contributed to the strengthening of competition which has been observed at a geographical and market sector level. Thus the measurement of competitiveness has become a field of analysis for both market stakeholder and institutions of economic policy.

The analysis of competitiveness based on individual factors such as cost, price or quality is not an adequate tool for predicting the effects of trade policy, either in terms of the state or a sector/business and their development process. The competitiveness of an economic sector, such as agriculture or food, focuses its interest on the level and changes in the trade balance or/and the industry performance. As a result, the main data from analyzing the competitiveness of an agricultural sector and individual products comes from trade balance figures.

This study analyzes the competitiveness of key fruit and vegetable products of Greece in relation to the rest of the worlds applying the Revealed Comparative Advantage (RCA) index for the period 1981-2010. The evaluation of the comparative advantage of Greece based on the Balassa index is used to determine if a country has a RCA.

The association between the development and the long-term competitiveness of agriculture with short-term factors, such as prices or input costs, is not re-

garded as particularly significant. Rather, what should be taken into consideration is productivity and organization at farm and state level. Besides quantity of products, the natural resources of areas and cost-effective technologies, more attention is given to increase added value, quality, services they offer and other non-price factors.

For a country like Greece, which is integrated into the European Union, a major international financial institution bearing a full-fledged open economy and thus, confronted with the developments of a changing international environment, the analysis of the competitiveness of individual sectors is always timely and necessary. The assessment of the competitiveness of the agricultural sector is used to show its strengths and weaknesses so that a framework of corrective actions can be developed, if needed, and suggestions for the future.

Key words: competitiveness, international competitiveness, agriculture, index “Balassa”, vegetables, fruit

Статията е постъпила в редакцията на 29.I.2014 г